

Geheime onderhandelingen over de liberalisering van diensten: van TiSA tot TTIP

Achtergrond en vragen voor Kamerleden ter voorbereiding van het AO op 10 september 2014

Deze notitie werd voorbereid door Myriam Vander Stichele, Senior Researcher bij SOMO (www.somo.nl). Voor meer informatie: m.vander.stichele@somo.nl of 020-6391291.

Nederland is betrokken bij allerlei EU onderhandelingen over handel en investeringen aangaande de dienstensector. De EU voert niet alleen met de VS (TTIP) en Canada (CETA) onderhandelingen waarvan de teksten geheim zijn, maar sinds 2013 wordt er voortvarend onderhandeld over een nieuw verdrag door de "Really Good Friends of Services". Dit is een groep van 22 WTO leden, inclusief 11 ontwikkelingslanden, en de EU lidstaten (samen goed voor 70% van de internationale handel en investeringen in diensten). Deze Trade in Services Agreement (TiSA) richt zich specifiek op het wegnemen van barrières voor zowel internationale handel als buitenlandse investeringen in vrijwel alle dienstensectoren.

In tegenstelling tot de invloedrijke lobby van betrokken bedrijven zijn de Tweede Kamer, evenals leden van het Europese Parlement, amper geïnformeerd over de ontwikkelingen in deze al ver gevorderde onderhandelingen.ⁱ Uit recent gekeurde ontwerp tekstenⁱⁱ blijkt dat de onderhandelings teksten geheim moeten blijven tot vijf jaar na de inwerkingtreding van het verdrag.

In antwoord op een Kamervraag (dd. 14 augustus 2014) stelde Minister Ploumen dat de Nederlandse inzet is dat Nederlandse bedrijven uit de dienstensector makkelijker toegang krijgen tot buitenlandse markten, en zich onder lokale voorwaarden in het buitenland kunnen vestigen. Daarbij moeten overheidsaanbestedingen, ook de Nederlandse, toegankelijker worden voor buitenlandse bedrijven.

De onderhandelingen over TiSA zetten echter veel hoger in. Ze streven naar een zo groot mogelijke liberalisering van alle dienstensectoren in alle aangesloten landenⁱⁱⁱ, waaronder niet alleen de financiële sector, ICT en data-uitwisseling, maar ook diensten als gezondheidszorg en onderwijs.

Hieronder volgt een korte toelichting, naast vragen die aan de Minister zouden kunnen worden gesteld.

1. De wetgevende macht ondermijnd

In de TiSA wordt gestreefd naar inperkingen aan nieuwe en bestaande regelgeving die verder gaan dan de GATS regels. Zo'n liberalisering via verdragsregels legt de parlementaire vrijheid tot regelgeving verder aan banden. Enkele voorbeelden:

- ❑ Een *standstill clause*: bestaande wetten, liberalisering, privatisering, en (eenzijdig verleende) toegang voor buitenlandse dienstverleners, mogen niet meer worden teruggedraaid als die leiden tot minder liberalisering en geringere toepassing van de verdragsregels (bijv. de regel die het beperken van transacties in de dienstensector verbiedt).
- ❑ Een *ratchet clause*: alles wat eenzijdig, of in andere verdragen wordt geliberaliseerd, wordt onmiddellijk bindend in TiSA en kan dus niet worden teruggedraaid.
- ❑ Het wordt moeilijker, of zelfs onmogelijk gemaakt om met de TiSA ondertekenaars af te spreken liberalisering die duidelijk negatieve gevolgen heeft, terug te draaien. De EU gebruikt nu nog wel GATS regels om te verregaande liberalisering terug te draaien.

- ❑ Alle buitenlandse dienstverleners en hun diensten die onder TiSA vallen, worden automatisch gelijk behandeld als de Nederlandse, behalve voor die sectoren waarvoor Nederland op voorhand een uitzondering maakt. Als een uitzondering is vergeten, blijft het permanent, hoe schadelijk ook (in de toekomst).
- ❑ Aan nieuwe financiële diensten en producten, zoals bijv. derivaten, moet zo gemakkelijk mogelijk toegang worden verleend, ook al zijn de gevolgen niet duidelijk en zijn ze risicovol voor de financiële stabiliteit of voor andere economische sectoren.
- ❑ Sommige TiSA onderhandelaars willen regelgeving onderwerpen aan een noodzakelijkheidstest: de geldigheid van regels kan worden betwist als ze als handel belemmerend, onnodig of onredelijk worden gezien.

Deze afspraken zullen het moeilijker maken voor parlementen en overheden om op nationaal en EU-niveau nieuwe regelgeving in te voeren, en bestaande regelgeving te handhaven. Ze staan bovendien haaks op veel van de financiële hervormingen die door de EU zijn voorgesteld ter voorkoming van nieuwe financiële crises.

Vragen aan de minister:

- ❑ Kan de minister toelichten wat de gevolgen zijn van de *standstill* en *ratchet*-clausules voor de vele dienstensectoren die Nederland liberaliseert via TiSA of andere verdragen?
- ❑ Wat betekenen deze nieuwe clausules voor de democratie en beleidsopties in ontwikkelingslanden die TiSA ondertekenen?
- ❑ Worden dergelijke clausules ook in TTIP onderhandeld?

2. Meer transparantie... voor bedrijven

In TiSA en TTIP wordt gestreefd naar gelijkschakeling van regels in de VS en de EU en andere relevante landen, om zogenaamd de bedrijfskosten t.g.v. verschillen in regelgeving te beperken. Dat dit ook voor de financiële sector gebeurt, is onverantwoord gezien de financiële crisis heeft geleerd dat strikte regelgeving noodzakelijk is, aangepast aan de eigenschappen van de financiële sector in ieder land/regio.

Door middel van een inspanningsverplichting tot “transparantie” zouden ‘belanghebbenden’ het recht moeten krijgen om, voorafgaand aan nieuwe (financiële) wetgeving, hun standpunt te geven. In de praktijk zullen grote bedrijven uit binnen- en buitenland het voor elkaar krijgen dat hun belangen worden meegenomen in wetgeving. Dikwijls ten koste van het algemeen belang. TTIP gaat hierin nog verder: nieuwe “samenwerking op regelgeving” wil de EU en VS verplichten om elkaar te consulteren voorafgaand aan nieuwe financiële regelgeving, en daarbij te verkennen hoe “onnodige handelsbarrières” en negatieve gevolgen voor bedrijven van de andere partij weggenomen kunnen worden.^{iv}

Vragen aan de minister:

- ❑ Hoe is het publieke belang gewaarborgd bij de “transparantie” regel?
- ❑ Hoe wordt vermeden dat de invloed van de bedrijvenlobby ten koste gaat van de belangen van andere belanghebbenden in ontwikkelingslanden waar buitenlandse bedrijven veel invloed kunnen uitoefenen?
- ❑ Hoe wordt de afweging gemaakt tussen ‘onnodige’ handelsbarrières en het risico op een volgende financiële crisis? Hoe zullen nieuwe regels die de financiële sector dienstbaar maken aan een duurzame maatschappij nog mogelijk zijn?

3. Gaat TTIP nog verder?

De teneur van TiSA geeft mogelijk aan wat er van de CETA en TTIP te verwachten valt. De Minister schreef op 14 augustus:

“Mijn verwachting is dat de afspraken over diensten in TTIP op het gebied van markttoegang en aanvullende bepalingen verder zullen gaan dan in TiSA”.

Vragen aan de minister:

- ▣ Kan de minister toelichten in welke dienstensectoren de TTIP onderhandelingen verder gaan, en op welke manier?

ⁱ <http://www.esf.be/new/tisa/>

ⁱⁱ <https://wikileaks.org/tisa-financial/>

ⁱⁱⁱ Het is expliciet de bedoeling dat TiSA uiteindelijk zal worden geadopteerd door andere WTO leden, ondanks het feit dat ze niet hebben meegewerkt aan de onderhandeling.

^{iv} Zie onder andere: K. Haar, M. Vander Stichele. TTIP: Leaked document shows EU is going for a trade deal that will weaken financial regulation, CEO – SOMO, 1 juli 2014 <http://corporateeurope.org/financial-lobby/2014/07/leaked-document-shows-eu-going-trade-deal-will-weaken-financial-regulation>.